

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

DIRECTOR: D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR: I. N. CESĂRESCU

ABONAMENTUL

pe an 30 lei; 6 luni 16 lei; 3 luni 8 lei

Studentii plătesc pe jumătate

Străinătatea: 40 lei pe an, 20 pe 6 luni

A P A R E

de două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d'a-una înainte

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCURESCI

6, Splaiul Brâncoveanu Voevod, 6

Vis-à-vis de Palatul Justiției

S U M A R:

Femeea biurocrată, profesoară, soldat, medic, avocat, magistrat, deputat, etc. Bibliografie de d. D. Alexandresco.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ:

Inalta Curte de casație și justiție, s. I: Ion Jocu cu S. S. Vlădău.

Curtea de apel din Craiova, s. II: Ana Iosef Istrate cu Sandu Popescu și Costică N. Petrescu, cu o Observație de d-l Em. M. Dan.

Femeea biurocrată, profesoară, soldat, medic, avocat, magistrat, deputat, etc.

B I B L I O G R A F I E

Le féminisme français (Émancipation individuelle et sociale, politique et familiale de la femme)

par

CHARLES TURGEON

Professeur d'économie politique à la faculté de droit de Rennes

2 volumes (Paris, L. Larose, 1902).

Încă o carte din cele mai interesante și mai folositoare. D-l Turgeon, profesor la facultatea de drept din Rennes, studiază în două volume de peste 400 pagine fie care, chestiunea la ordinea zilei a emancipării femeii atât din punctul de vedere individual și social, cât și din punctul de vedere politic. Fără a împărtăși toate ideile feminismului modern, care tinde a pune pe femeie pe aceiași treaptă cu bărbatul, autorul este cu drept cuvânt partisan al unor reforme radicale în privința drepturilor ce viitorul rezervă sexului frumos.

Autorul ridiculează antropologia, care pretinde că femeia are mai puțini crieri de cât bărbatul, însă, la urma urmei, recunoaște că i lipsește în genere geniul creator, sprijinind alegațiunea sa pe cuvintele unor femei celebre, precum M-e de Staël, M-e d'Agout, etc.

«L'humanité, dice această din urmă, ne doit aux femmes aucune découverte signalée, pas même une invention utile, Non seulement dans les sciences

et la philosophie elles ne paraissent qu'au second rang, mais encore dans les arts, pour lesquels elles sont bien douées, elles n'ont produit aucune œuvre de maître. Dans ses plus brillantes manifestations l'esprit féminin n'a point atteint les hauts sommets de la pensée; il est pour ainsi dire resté à mi-côte» (p. 147).

Autorul arată apoi că femeile, cu tot gustul ce au pentru frumosul în genere, n'au produs de cât un mic număr de representații eminente în pictură, sculptură, muzică, arhitectură, etc., observând că ele au mai multă aptitudine pentru litere de cât pentru științe, și aceasta din cauză că ele au prea multă sensibilitate, prea mulți nervi și prea multă inimă.

Autorul cercetând cauzele inferiorității generale a femeii, le vede în instrucțiunea superficială care le se dă în mai toate clasele sociale. Trebuie deci dat fetelor o cultură mai solidă și mai potrivită cu funcțiunea sexului lor și cu datoriile condițiunii lor. El conchide că cultura femeii trebuie să fie rațională, morală, socială și religioasă. Numai ast-fel ea va deveni o bună mamă; numai ast-fel ea va fi păzitoarea moravurilor și geniul cel bun al casei. Soție și mamă, aceste sunt cele două meniri ale femeii!

«On ne nous fera jamais croire, dice d-l Turgeon, qu'il est nécessaire au bonheur du mari, que la mère languisse dans une complète indigence d'esprit. L'élévation de l'homme ne va point sans l'élévation correspondante de la femme, celle-ci partageant avec celui-là ses jours et ses nuits, ses joies et ses souffrances, ses désirs et ses rêves. Comment l'un vivrait-il dans la lumière, si l'autre s'obstine dans les ténèbres? Lorsque l'épouse est légère, vaine, sottée ou nulle, comment voulez-vous que l'homme soit heureux et les enfants bien doués?.....» (T. I, p. 204).

Asupra acestui punct toți suntem de acord, și instrucțiunea care se dă în genere femeilor este atât de insuficientă, în cât o femeie de spirit a putut dice într'un stil cam realist: «l'homme est le seul animal qui méprise sa femelle».

Autorul, vorbind de bacalaureat și de accesul

Universităților, nu vede lucrul tocmai cu ochi favorabili, cu toate că vom observa mai la vale că el revendică pentru femei catedrele universitare. El dice, între altele :

«On s'écrase déjà à l'entrée de toutes les carrières libérales; que serait-ce si les femmes se précipitaient dans la mêlée?» (p. 272).

Ei bine, tocmai la aceasta am ajuns chiar în mica țara noastră. Meargă cine-va, într'o di de audiență, la Ministerul de Culte, și fără exagerare, se va spăria de droaia de solicitatoare, care vânează o suplinire. Proletariatul intelectual al ambelor sexe, care se rădică pe di ce mergem, devine un pericol amenințator.

«L'accession en masse de toute la jeunesse des deux sexes à l'enseignement, dice cu drept cuvânt d-l Turgeon, nous semble un rêve inquiétant, qui réserverait aux générations à venir des réveils douloureux et des déceptions cruelles» (p. 272).

Concluziunea autorului este că femeia trebuie să se instruească, însă trebuie să rămă femeie. Eată cum el se exprimă la p. 331.

«En souhaitant pour la femme future plus d'instruction, plus de lumière, plus de sérieux, notre grande préoccupation est que ce progrès intellectuel ne soit pas acheté par elle au prix d'une diminution morale. Nous ne voulons pas, en fin de compte, que, sous prétexte de science et de liberté, on dénature la femme. Toutes ses qualités de cœur, d'affection, de dévouement, nous sont nécessaires. Tant vaut la femme, dit-on, tant vaut l'homme. Le proverbe a raison: si les hommes font les lois, les femmes font les mœurs. C'est que la femme recèle des trésors de pitié, de désintéressement, de vertu, qu'il serait criminel d'appauvrir sous couleur d'autonomie individuelle».

Trecând apoi la emanciparea economică a femeii, d-l Turgeon tratează cu multă competență această chestiune socială. Vorbind despre servitoare, care, în toată Franța, sunt în număr de 650000, el critică disprețul cu care câte o dată aceste ființe sunt tratate de stăpânii lor. Să ne ierte cetitorul dacă reproducem și aici câte-va rânduri din prosa energică și viguroasă a d-lui Turgeon :

«Pour combien de pauvres filles honnêtes la domesticité est-elle l'unique moyen de subvenir aux frais de l'existence. Pendant que Madame traîne dans l'oisiveté une vie à peu près inutile, ceux qui la servent lui donnent l'exemple du travail continu et soumis. Puisse-t-elle se rappeler que, sans rompre absolument les agréments de la société joyeuse qui l'entoure, elle a quelque chose de mieux à faire que de promener à travers les salons sa grâce précieuse et parée! Témoigner à nos sœurs inférieures de l'attachement et de la sympathie est la meilleure façon, pour les privilégiés de la fortune, d'atténuer l'injustice du sort.... Faisant appel aux maîtres et surtout aux maîtresses, nous les prions de se mieux pénétrer de cette idée chrétienne et humaine, que

leurs domestiques sont leurs égaux devant Dieu et devant la nature, des êtres qui pensent comme eux, qui souffrent comme eux, et que les progrès de l'instruction et de l'égalité rendent de plus en plus sensibles à l'injustice, à la dureté, à l'humiliation. Ayons le courage de nous dire qu'il leur faut plus de patience et de résignation pour nous servir qu' à nous pour les supporter, etc.» (p. 363).

Frumoase idei și frumoase cuvinte; însă ele presupun că și servitorii își îndeplinesc datoriile lor către stăpâni. Există, ce e dreptul, în societate, stăpâni răi, inumanii către servitorii lor, dar există din nefericire, mai cu seamă în țara noastră, și servitori cari nu merită un tratament mai blând. Când servitorii se vor îndrepta și vor fi mai credincioși, mai harnici, mai cinstiți, etc., de sigur că și stăpânii vor avea mai multă tragere de inimă către dênșii.

O altă chestiune, pe care autorul o atinge în acest studiu, este rolul femeii ca muncitoare în industrie.

«Le travail féminin, dice d-l Turgeon, comporte des restrictions nécessaires; et ces restrictions doivent lui être imposées dans l'intérêt de l'hygiène, qui se confond ici avec l'intérêt de la race. Sans distinguer entre la grande et la petite industrie, il suffit qu'un travail menace la vie ou compromette la santé de l'ouvrière, pour que le législateur ait le droit de le surveiller ou de l'interdire» (p. 401).

Legiitorul francez s'a îngrijit de soarta muncitoarelor, căci legea din 2 Nov. 1892, complectată prin acea din 30 Martie 1900, interdice de a munci mai mult de unspre-dece oare pe di și mai mult de șase zile pe săptămână; ea interdice de a lucra noaptea de la nouă oare sara până la cinci de dimineață; de a lucra sub pământ, în mine, cariere, etc. Prin urmare, reducerea timpului de muncă, obligațiunea repausului dominical, oprirea vegherelor prelungite și desființarea muncilor subterane, aceste sunt măsurile luate de legiitorul francez pentru a apăra pe muncitoare contra rapacității și exigențelor patronului. Muncitoarele aduc însă mai multe plângeri contra acestei legi, pe care ele o numesc *legea bărbaților*, și nu fără oare care temeiuri. În adevăr, munca femeii, reglementată într'un mod vexator, nu este destul de respătită față cu acea a bărbatului. De aceea, toți economiștii cari s'au ocupat de această chestie socială, recunosc că o reformă grabnică se impune; căci de câte ori femeia este nemăritată, ceea ce ea câștigă nu'i ajunge pentru hrana zilnică. Charles Benoist într'o monografie recentă, *Les ouvrières de l'aiguille à Paris*, afirmă că lucrul unui pantalon de pânză a ajuns, la Paris, a se plăti cu 18 bani. D-l Turgeon dice de asemenea :

«Je sais à Rennes, où j'enseigne, des malheureuses chargées de famille qui, peu habiles de leurs doigts,

tirent l'aiguille durant douze ou quinze heures pour gagner quinze ou vingt sous. C'est à fendre le cœur!» (p. 409).

Așa dar, salariul femeilor în genere este nedestulător și este de datoria legiuitorului de a interveni cu o oară mai înainte și a nu lăsa o clasă întreagă de muncitori să peară de foame. Nu mai vorbim de țara noastră, unde nici o dispoziție legislativă nu reglementează această materie, nici măcar într'un mod imperfect, ca în Franția.

Autorul examinează apoi rolul femeii ca profesoară și constată că, în Franția, sunt aproape 100000 de femei, care își câștigă hrana lor în învățământul primar sau secundar. D-l Turgeon nu se mulțamește cu atât, ci revendică pentru ele și catedrele universitare:

«S'il est bon que certains hommes instruisent les femmes, il n'est pas dit que certaines femmes ne puissent instruire utilement les hommes. Ouvrons donc à celles qui le méritent, nos chaires de lettres, de sciences, de droit, de médecine; les étudiants ne s'en plaindront pas. Il se pourrait même que le professorat féminin, — à la condition qu'il s'incarne sous des espèces jeunes et attrayantes, — fût un sûr moyen d'assurer l'assiduité aux cours les plus rébarbatifs» (p. 439).

Suntem și noi, într'o limită oare-care, partisan al emancipărei femeii, însă totuși credem că autorul merge prea departe. Dacă am ajuns să avem nevoie de femei ca profesoare, pentru ca studenții să urmeze regulat cursurile, atunci mai bine să se dărâme zidurile universității!

Din toate funcțiunile acea care ar conveni mai bine femeilor este, după D-l Turgeon, funcția biurocratică:

«Les fonctions bureaucratiques sont un débouché tout indiqué pour la femme. Plus soigneuse, plus attentive que l'homme, elle a du reste d'émouvantes aptitudes pour les mille besognes de nos grandes et petites administrations, qui n'exigent que de l'ordre, de l'exactitude, de la patience.... Si elles en chassent les hommes, elles ne feront que les rendre à une vie plus active et plus extérieure, qui rentre tout à fait dans leur office... Ouvrons donc nos bureaux aux dames; cette place tranquille leur sied mieux qu'aux hommes, etc.» (p. 440, 441).

Și aci nu putem împărtăși părerile autorului feminismului; căci dacă femeile vor isgoni pe bărbați din slujbele lor, nu numai că aceștia nu vor avea nici o ocupație, — și știut este că trândăvia este mama tuturor viciilor, — dar apoi, și aceasta este și mai grav, copiii vor rămânea de capul lor, sau pe mâinele unor slugi netrebnice, iar gospodăria casnică va dispărea cu desăvârșire. În zadar bărbatul va aduna și va agonisi, dacă nu are cine să strângă și să economisească.

Femeea trebuie deci să rămăe mamă și soție, trebuie să fie ingerul cel bun al casei și păzitoarea moravurilor. Aceasta este menirea și misiunea ei pe pământ. Insuși autorul o recunoaște în alte părți ale studiului său.

Multe femei au atracție pentru teatru; focul rampei și scena le seduce. Cariera teatrală aduce însă câte odată mai multă miserie de cât folos, mai multă deconsiderație și degradare de cât succese. Nu vorbim, bine înțeles, de țara noastră, unde cariera teatrală produce tocmai cât trebuie spre a muri de foame.

Congresul internațional al drepturilor femeilor, ținut la Paris în 1900, a emis dorința ca «toate funcțiunile publice, administrative sau municipale, toate profesiunile liberale, toate școlile guvernamentale, speciale sau nu, să fie deschise tuturor, fără deosebire de sex» (vezi diarul *la Fronde* din 12 Sept. 1900).

Va să dică, după această largă revendicare și cariera militară ar trebui să fie deschisă femeilor. D-l Turgeon nu merge însă până acolo, nu doar că le-ar lipsi bărbăția și că, în unele din ele, nu s'ar putea găsi o nouă Jeane d'Arc, cu toate că asemenea eroine nu se prea întâlnesc în toate țările, ci pentru alte considerații.

«Encore bien que plus d'une Française se soit vaillamment conduite pendant la dernière guerre, il est à conjecturer que la généralité des femmes nous disputera mollement le maniement du fusil et les corvées. Nous exerçons là un monopole que leur sensibilité nous laissera vraisemblablement. A moins qu'elles ne se fassent cantinières! Par malheur, la situation est trop subalterne, et le costume ne porte plus assez de galons» (p. 446, 447).

Cine n'ar rîde vădînd o femeie îmbrăcată în costumul de pompier. Ne-am crede la un bal mascat. Și apoi, fie-ne permis de a dice, cu zîmbetul pe buze, că femeile sunt chemate a aprinde focul, necum a-l stinge!

Femeile nu numai că nu voesc a face parte din armată, dar unele din ele au organizat o grevă contra războiului, *la grève des ventres*. Eată cum s'a exprimat, în această privință, o femeie în o întrunire publică de femei, adunate spre a protesta în contra războiului:

«Nous sommes des créatures d'union. Nous ne voulons pas avoir des enfants, les porter neuf mois (car nous sommes les berceaux vivants de l'humanité), les nourrir de notre lait, en faire des hommes, afin qu'on nous les prenne pour les envoyer sur les champs de bataille, mutilés, saignants, et criant encore notre nom, dans leur dernier râle et leur dernier soupir» (p. 449).

Un alt orator feminin, într'un stil tot atât de exaltat și de vehement, a strigat în aceeași ordine de idei:

«Nous ne voulons pas que l'on fasse de nos fils de la chair à canon; sœurs et frères en l'humanité, travaillons à faire tomber les frontières, pour la défense des quelles on nous demande la vie de nos enfans!» (p. 449).

D-l Turgeon, reproducând aceste declamațiuni ale sexului slab și altele de asemenea natură, adăogă cu mult spirit;

«Après cette manifestation, les États auraient mauvaise grâce à ajourner le désarmement universel. Sinon, les femmes s'en mêleront» (p. 449).

Dar să lăsăm aceste toate și să vorbim mai serios. Dacă femeia nu este făcută pentru cariera militară, pentru care trebuie o altă constituție de cât cea cu care ea a fost inzestrată de natură, ea poate să aducă servicii reale, ca soră de caritate, pe câmpul de război, la căpătâiul muribundului, și este de mirat cum autorul feminismului omite de a vorbi de această menire a femeii, căci cine are cuvinte mai dulci și mână mai ușoară spre a alina durerea acelor suferinzi.

Femeia aduce, de asemenea, în timpurile moderne, servicii reale ca medic. Ce este, în adevăr, mai natural de cât o femeie care dă consultații asupra boalelor sexului ei. Eată cum se exprimă în această privință d-l Turgeon:

«Est-ce qu'une mère n'est pas le premier médecin de ses enfans? Quoi de plus simple que de transformer une sage-femme en doctoresse, lorsqu'elle fournit ses preuves de savoir, en passant ses examens et en conquérant tous ses grades? Laissez-lui faire ses études médicales: la clientèle peu fortunée des villes et surtout des campagnes y trouvera son compte. Bannissez des Facultés de médecine le matérialisme insolent et les libertés excessives qui effrayent beaucoup de jeunes filles, et vous servirez utilement la cause de la femme et celle de l'humanité. Autour de nous, le nombre n'est pas rare des femmes, qui, sous l'impression de scrupules exagérés, mais infiniment respectables, se résignent à la souffrance et préfèrent souvent perdre la santé et la vie plutôt que de recourir aux soins d'un homme, si âgé ou si discret qu'on le suppose.... etc.» (p. 452, 453, 454).

Asupra acestui punct nu mai e nevoie de insistat, pentru că toți recunosc utilitatea femeii-medic.

Eată însă o chestiune mult mai delicată. Femeia poate ea fi avocat? Istoria romană ne a păstrat amintirea femeii unui senator, Carfania care a fost imputernicită a apăra pe altul. În Franția, înaintea legii din 1 Decembrie 1900, votată după propunerea deputatului Viviani, jurisprudența îi tăgăduia acest drept⁽¹⁾, cu toate

(1) Cpr. C. Paris. Sirey, 1901. 2. 38. D. P. 98. 2. 185, și nota lui Glisson. Cas. belg. Sirey, 90. 4. 25, și nota lui Labbé, Vedî și Proudhon, *Etat des personnes* (ed. Valette), p. 512, text și nota a. Vedî și Comentariile noastre de drept civil, t. VII, p. 356, nota 2. În acelaș sens considerentele d-lui membru al consiliului de disciplină Ticu-Ștefănescu, publicate în *Secolul XX*, No. 759, din 28 Noembrie 1901.

că nici o rațiune bine-cuvântată nu justifică această interdicțiune.

În Rusia, noul proiect de Cod civil avea o dispoziție care oprea în termeni expresi pe femeile de a exercita profesiunea de avocat; comisiunea însărcinată cu examinarea acestui proiect a șters însă această dispoziție, lăsând chestiunea deschisă pentru viitor⁽²⁾.

La noi, dacă nu ne înșelăm, chestiunea este încă pendentă înaintea consiliului de disciplină al capitalei, și nu se știe ce soluție va lua afacerea, căci părerile sunt împărțite⁽³⁾. Această chestiune s'a mai prezentat o dată, la 1891, tot înaintea consiliului de disciplină din capitală, cu ocaziunea înscrierii în barou a D-șoarei Sarmiza Bilcescu, astăzi Alimănișteanu, și consiliul atunci, luându-și inima în dinți, a admis cererea petiționarei prin jurnalul No. 14 din 26 Iunie 1891. D-șoara Bilcescu nu s'a mai prezentat însă înaintea Curței spre a presta jurământul prescris de art. 80 din legea organ. judecătorești de la 1890, fiindcă se svonise că Curtea n'are să primească acest jurământ. Eată considerentele prin care consiliul de disciplină a admis atunci cu drept cuvânt că femeile pot exercita profesiunea de avocat:

«Considerând că nici un text de lege nu pune printre condițiunile ce trebuie să îndeplinească cine-va spre a fi admis ca avocat și aceea de a aparține și sexului masculin.

«Că legea nu are de cât condiții de titlu și naționalitate, asimilând ast-fel dreptul de a fi avocat cu acela de a cumpăra imobile rurale, drept care de și nu aparține de cât Românilor, nu presupune însă exercițiul drepturilor politice, ceea ce conduce la idea că femeile și minorii au acest drept.

«Considerând că avocatura este o profesiune și că, prin urmare, libertatea muncii și egalitatea tuturor dinaintea legilor, pe câtă vreme nici un text de lege nu dice alt-fel, ne împiedică de a crea deosebiri arbitrare și extra-legale.

(2) Vedî *J. Clunet*, anul 1898, p. 217.

(3) De când am scris aceste rânduri, majoritatea consiliului și a dat hotărîrea sa, însă nu în sensul dorit de noi, respingînd cererea D-șoarei Popovici de a fi înscrisă în baroul județului Ilfov. Minoritatea consiliului, compusă din D-nii N. I. Flămîndă, C. I. Polizu și P. Borș, a protestat însă, cu drept cuvînt, contra sistemului care face, fără nici un text de lege, din barou un monopol exclusiv al bărbatilor. «Avînd în vedere, dice unul din considerentele acestei minorități, că neexistînd nici un text de lege care să împiedice pe femei de a îmbrățișa cariera de avocat, și că, din contră, dacă din complexul totalității legislațiunii noastre, reesă pentru femei drepturi egale cu acele ale bărbatului, nouă nu ne este permis să creăm incapacități sexului femeiesc, căruia viitorul îi rezervă egalitatea drepturilor publice și politice, dat fiind progresul ce face femeia pe calea educațiunii și instrucțiunii, etc.». Cât pentru considerentele majorității, pe care am fi dorit să le vedem și noi și să le reproducem aci, aceasta ne-a fost cu neputință, fiindcă ele nu sunt încă redactate, de și consiliul s'a pronunțat încă din luna Dechembrie a anului expirat. După timpul cât se pune la redactarea lor, putem însă preface de pe acum că ele vor fi un cap de operă. *Dans tous les cas, on y aura mis le temps!*

Considerând că obiecțiunea cum că, în anumite cazuri, avocații sunt chemați a ține locul judecătorului și al procurorului, — atribuțiune pentru care de sigur exercițiul drepturilor politice este necesar, — nu are nici un temei, de oare-ce faptul de a fi avocat nu implică în sine și prin sine și dreptul de a fi magistrat, ci numai potențialitatea dreptului, obiecțiune care de alt-fel s'ar aplica și minorilor, de și știut este că nici un text de lege nu-i împiedică de a fi avocat.

«Considerând că art. 24 Cod. civ. român, inovând asupra dreptului francez, a admis pe femei ca martore în actele stărei civile, așa că, la noi, dreptul femeilor de a lua parte la unele acte judiciare devine și mai evident.

«Considerând că așa fiind, în lipsa unui text de lege, și față cu principiile generale care guvernează întreaga noastră legislație, nu este cu putință a împedica pe petiționara Bilcescu de a fi înscrisă ca avocat.

«Că chiar prin Codul Caragea, abrogat, după art. 3 de la Cap. 1 partea 1, femeile erau depărtate numai de la cinurile politicești, stăpâniri și slujbe publice, fără ca să fie nici chiar la acea epocă depărtată și înapoiată interzise de la exercițiul profesiunilor libere, etc.» (4).

Principiile admise de consiliul de disciplină prin considerentele de mai sus, admise și de d-l Turgeon (p. 455) (5), sunt cele adevărate după părerea noastră, (6), cu atât mai mult cu cât incapacitățile nu se presupun. În lipsă de text, misiunea jurisprudenței este de a urma evoluțiunea firească a moravurilor. Prin urmare, nici o considerație serioasă nu împiedică pe femei de a fi avocat, căci acolo unde legea nu distinge, nici judecătorul nu poate distinge. Singura restricție pe care o admite legea franceză din 1900 și care este admisibilă și la noi, cu toată lipsa unui anume text, este că femeia nu va putea înlocui pe magistrați în cazurile prevădute de lege (cpr. art. 85 Pr. civ., 117, 330 Pr. civ., 18, 33 L. org. judec. din 1 Sept. 1890). Se poate, în adevăr, foarte bine ca cine-va să fie avocat și să nu aibă dreptul de a înlocui pe magistrați. Asemenea

(4) Eată cum se exprimă Codul Caragea: «Numai bărbații se fac boeri, judecători și cărmuitori obștești; numai ei se fac archieri, preoți și diaconi; femeile sunt depărtate de toate cinurile politicești, stăpâniri și slujbe publice» (art. 1—3, partea I, capit. 1). «*Feminae ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotae sunt. Et ideo nec iudices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro aliis intervenire, nec procuratores existere*» (L. 2. Pr., Dig., De regulis juris antiqui, 50, 17). Veđi și Harmenopol, *De mulieribus*, 1, 13, § 1, unde se dice: «*Mulieres ab omnibus civilibus et publicis officiis prohibentur, neque iudicant, neque magistratum gerunt, neque postulant, neque pro aliis intercedunt, neque procuratores fiunt*». Veđi însă art. 1538 C. civ., după care femeile pot astăzi fi mandatar.

(5) D-l Turgeon nu admite însă, cu drept cuvânt, femeile la exercițiul magistraturii, pentru că ele sunt prea impresionabile, prea sensibile și prea stăpânite de mânie. (p. 463 urm.). *Nulla est ira super iram mulieris*, dice Ecclesiastul.

(6) Veđi în acest sens și N. Polizu-Mieșunești. *Dreptul din 1902*, No. 4.

incapacitate există în legea organ. judecătorești (art. 33, § 2), pentru avocații netitrați.

Am terminat cu analiza tom. I. Trecem acum la tomul al II-lea, care se ocupă de emanciparea politică și familială a femeii.

D-l Turgeon reclamă pentru femei nu numai dreptul de a fi martor, ceea ce le este permis prin legea noastră (cpr. art. 24 C. civ.) (7), dar și drepturile politice (t. II, p. 18 urm.), afară de acel de a figura în parlament, nu pentru că ele ar fi nedemne de parlament, ci pentru că parlamentul ar fi nedemn de ele, *tant le niveau moyen de notre représentation nationale nous parait inférieur!* (p. 62). Acesta este una din problemele cele mai delicate ale științei sociale, asupra căreia earăși nu împărtășim părerea autorului feminismului. Toți legiuitorii, în adevăr, într'un glas au tăgăduit femeii orî-ce participare la drepturile politice. În toate timpurile și în toate țările, dice un autor (8), instinctul popoarelor a simțit că femeia eșind din umbra și pacea căminului domestic, spre a se deda în ziua meaza mare la luptele sgomotoase ale pieței publice, va perde ce-va din farmecul ce ea exercită și din respectul ce i se cuvine.

Le poids d'un tel fardeau sur de frêles épaules

Pourrait bien les faire ployer.

Mesdames, croyez-moi, ne changeons pas de rôles; Restez les anges du foyer (9).

O reformă însă care, după părerea noastră se impune, de și ea nu este admisă de d. Turgeon (t. II, p. 95 urm.), este ștergerea din Codul civil a principiului nedrept și vexator, care statornicește inferioritatea juridică și socială a femeii măritate, proclamându-se egalitatea ambilor soți.

În pravilele lui Vasile Lupu și a lui Matei

(7) Atât Alex. Crețescu, în Comentariile sale asupra Codului civil, cât și d-l M. A. Beșteley, în Explicațiile sale asupra actelor stărei civile, I, p. 16, cred că textul nostru din eroare nu cuprinde condițiunea prescrisă de acel francez ca marturii să fie neapărat de sex bărbătesc, și susțin că, cu toată tăcerea legii, numai bărbații pot fi marturi în actele stărei civile. Această părere este însă, după noi, greșită, și nici o discuție nu poate să fie acolo unde legea este expresă. Dacă este să calificăm de eroare toate inovațiile aduse de legiuitorul nostru, atunci să dăm textul la o parte și să aplicăm legea franceză. Or, aceasta nu se poate, de și multe tribunale au cădut în acest păcat. Veđi t. I, partea I a Comentariilor noastre de drept civil, p. 218, nota 2. — Codul Caragea prevede din contră că muerele la diată nu mărturisesc și că ele mărturisesc numai acolo unde nu încap bărbați (partea VI, capit. 2, art. 39 și 40). Cpr. Harmenopol. *De mulieribus*, 1, 13, § 7, unde se dice: «*Mulier in testamento testis non est; in aliis autem causis, ad quas viri non advocantur, testimonium perhibet*». Codul Calimach permitea din contră unei femei care, aflându-se la scaldătoare, era în primejdie de moarte, să testeze înaintea a nouă femei, a căror mărturie era primită (art. 751, nota 46).

(8) Veđi P. Gide, *Étude sur la condition privée de la femme* (Paris, Larose et Forcé, ed. a 2-a, 1885).

(9) L. Fréchette, *Le Coin du feu*, Revue du Montréal (décembre 1893).

Basarab, bărbatul are dreptul de corecțiune asupra femeii, și poate s'o închidă în temniță sau s'o pue în fiare, *când va precurvi și când o va afla că i face hicleșug să l' omoare.*

După aceste legi barbare, numai bătaia cu vrăjmășie este pentru femeie o cauză de despărțenie, iar pentru bărbat o cauză de certare; și pentru ca să fie vrăjmășie se cere o bătaie, nu cu pumnul său cu palma, fie chiar cât de mult și cât de des, ci o bătaie cu toiagul în cap sau în obraz, bătaie așa de cumplită în cât să se sfărâme lemnul, să curgă sânge, și femeia de abia să fi putut scăpa vie din mâinile calăului ⁽¹⁰⁾.

Asemenea lucruri nu sunt de mirat într-o legislație care datează din mijlocul secolului al XVII-lea; ceea ce însă cu drept cuvânt poate mira pe oricine este de a vedea dreptul de corecțiune consacrat și astăzi, în secolul al XX-lea, în legile Portugaliei, și mai cu seamă în legislația Angliei, care este, după cum s'a dis, pământul clasic al tuturor libertăților. În Anglia, în adevăr, bărbatul este în drept și astăzi, pentru o greșală mare a lipsi pe femeie de libertatea sa: *restrain his wife of her liberty* ⁽¹¹⁾.

Dar dacă dreptul de corecțiune a rămas numai în câte-va legislațiuni ca o tristă amintire a trecutului, incapacitatea juridică a femeii măritate este însă mai pretutindeni legea comună. Ideea de inferioritate a femeii și de supunerea ei sub puterea absolută și despotică a bărbatului e veche cât lumea, și datează încă de la creațiune, după cum observă Laurent în Ante-proiectul de revizuire a Codului belgian (I, p. 428). «Bărbatul n'a fost făcut pentru femeie, ci femeia pentru bărbat», dice sf. Pavel, și acest apostol adaogă: «Bărbatul este chipul Dumnezeirii pe pământ, stăpânul creațiunii, pe când femeia e născută supusă. Și tot de la apostolul Pavel sunt următoarele cuvinte, pe care cu toții le ținem minte, pentru că le-am auzit rostindu-se la cununii noastre: «Deci, dar și voi, unul fiește-carele, așa să și iubească muerea sa ca și pre sine, iar muerea să se teamă de bărbat».

Ei bine, de și moravurile s'au îndulcit, totuși a rămas încă ceva în legile actuale care le desonorează: aceasta este incapacitatea femeii măritate, și trebuie să mărturisim că legiunile abrogate erau, în această privință, superioare celei actuale.

După Codul Calimach (art. 106), bărbatul era, în adevăr, dator de a apăra pe soția sa intru toate întâmplările, ear femeia era datoare la câte

cere casnica orânduială să se supue, cum și toți casnicii, prin grija și silința sa, orinduelilor hotărâte de bărbat (art. 107 C. Calimach). Așa dar, și în vechea legiuire a Moldovei, soții nu sunt cu desăvârșire egali. Există un inferior și un superior, care este capul familiei (art. 106) *Das Haupt der familie* (art. 91 C. austriac); însă superioritatea bărbatului, în cât privește interesele casnice, nu aduce nici o jignire femeii, care 'și păstrează capacitatea juridică, pe care ea o are ca văduvă și ca nemăritată.

În Codul Caragea, femeia de asemenea, nu este isbită de nici o incapacitate, afară de aceea de a se imprumuta, care rezultă din art. 2, partea III, capit. VIII, unde se dice: «cine imprumută nevastă cu bărbat, fără adevărarea și a bărbatului și a judecăței, să și peardă imprumutarea»; și încă, și în această privință, există o controversă, căci mulți susțin că femeia se putea imprumuta fără știrea bărbatului, în marginele parafernei ⁽¹²⁾.

Astăzi, femeia, afară de testament, nu poate face nici un act juridic, fără incuviințarea bărbatului său a justiției. Se vede că în spiritul legiuitorului a rămas încă ideea cu totul greșită că bărbatul este superior femeii; de oare-ce el reproduce orbește sistemul Codului francez, după care capacitatea femeii măritate este regula generală, ear incapacitatea, excepțiunea. În Codul italian, s'a admis sistemul invers: femeia măritată este în principiu capabilă, și numai prin excepție ea pierde această capacitate. Proiectul primitiv al lui Miglietti desființase cu desăvârșire autoritatea maritală, însă această inovație lăudabilă, imprumutată de la legislația austriacă, n'a putut trece în Senat. Codul italian mai are încă o inovație care i face onoare. El a eliminat din art. 132, corespunzător cu art. 213 din Codul francez (al nostru 195) cuvintele: *femeia datorește ascultare bărbatului*, căci eată cum se exprimă acest text: «*Il marito ha il dovere di proteggere la moglie, di tenerla presso di sé e somministrarle tutto ciò che e necessario ai bisogni della vita in proporzione delle sue sostanze. La moglie deve contribuire al mantenimento del marito, se questo non ha mezzi sufficienti*». Nici un cuvânt despre ascultarea ce femeia datorește bărbatului!

Legiuitorul viitorului nu se va mulțami de a elimina aceste cuvinte, care constituiesc o atingere la demnitatea femeii, ci va proclama egalitatea ambilor soți înaintea legii. Robia femeilor negre a fost desființată în America, a dis un profund cugetător, n'a mai rămas de desființat de cât robia femeilor albe în Europa!

⁽¹⁰⁾ Vezi pravila lui M. Basarab, glava 185 și pravila lui Vasile Lupu, capit. Cum și când bărbatul poate să și bată muerea, și în ce chip. texte reproduse în Comentariile noastre, t. I, partea II, p. 138, nota 1.

⁽¹¹⁾ Vezi Laurent, *Droit international*, V, 38.

⁽¹²⁾ Cpr. Păucescu, *Oblig.*, I, 75, p. 57.

Dar dacă căsătoria, ast-fel cum este organizată astăzi, pune într-o dată pe femei sub stăpânirea bărbatului, aceasta nu este o rațiune de a o desființa și de a proclama uniunea liberă, care este destrucțiunea familiei, și prin urmare, a societății. Nu, Codul civil nu trebuie desființat, așa cum cer unele spirite bolnăvicioase, ci trebuie refăcut, trebuie adaptat ideilor moderne. Nu, căsătoria nu este o prostituție legală (*par devant le maire*), așa cum se susține de o sectă pernicioasă. D-l Turgeon arată foarte bine unde ne ar conduce uniunea liberă și lipsa orî cărui angajament reciproc :

«Grâce aux garanties du mariage, une veuve conserve la considération et reprend sa dot. Si le chef de la famille a disparu, le foyer reste intact. Elle y vivra peut-être plus maigrement que du vivant de son mari, surtout si elle a des enfants; mais le patrimoine paternel est là qui soutiendra l'existence de tous. Si donc un vide s'est creusé dans la famille, le foyer survit, et la veuve en reste la souveraine.

«Dans l'union libre, au contraire, l'amant disparu, tout s'écroule. C'est la misère noire. La loi, dont on a répudié l'appui, ne vient plus au secours de l'abandonnée. Les liens de chair, noués en un moment de fouguese tendresse, sont rompus sans pitié. Isolée, désespérée, sans ressources, sans défenses, incapable de se protéger par sa propre force contre la malveillance de la foule qui la guette et contre les tentations qui l'assiègent, la pauvre survivante ne croit plus à la possibilité de vivre et prend la résolution d'en finir. Qu'on supprime toutes les sûretés conjugales, qu'on abolisse le mariage, et avec l'union libre généralisée, on verra les suicides passionnels se multiplier lamentablement. C'est grâce au mariage que la veuve se résigne à vivre. Si grande, au contraire, est la détresse des victimes de l'amour libre, qu'elles lui préfèrent la mort. Conclusion: pour la femme, pour la mère, la sécurité vaut mieux que l'indépendance.

«Et maintenant, détruisez l'institution matrimoniale, si vous le pouvez; croyez-vous que les ménages seront plus unis, plus heureux, plus honnêtes? Croyez-vous que les trottoirs seront moins encombrés? Pouvez-vous affirmer que vos femmes émancipées ne mettront jamais le libre amour aux enchères publiques? Pouvez-vous assurer que la femme, privée des garanties du mariage, sera moins assujétie, moins exploitée, moins vénale, moins bête de somme ou moins bête de luxe? Verrons-nous les filles de joie se ranger et les souteneurs se convertir? Si le libertinage déborde dans les grandes villes, n'est-ce point précisément que le mariage y est de moins en moins honoré, de moins en moins pratiqué? Vous nous jetez au visage toutes les plaies conjugales, mais elles sont vôtres. Nos mœurs deviennent anarchiques parce que votre esprit révolutionnaire s'est glissé entre l'homme et la femme, parce que les époux sont portés de plus en plus à n'accepter de leur union que les plaisirs, à répudier leurs devoirs, à méconnaître leurs obligations. Ils ont perdu le sens du mariage chrétien. Ayez donc la franchise de les reconnaître

pour vos disciples, car ils vous font honneur! Ils se libèrent de toutes leurs charges, ils trahissent tous leurs engagements. Démolissez donc la dernière digue qui protège la famille contre l'invasion des mauvaises mœurs; et quand le vice aura submergé la pierre sacrée du foyer domestique, la loi de la force reprenant son empire dans les relations sexuelles, on verra la femme humiliée, meurtrie, opprimée, avilie, retomber dans cette misère où le christianisme l'avait trouvée. Que si (je le veux bien) les plus fâcheuses, les plus vaillantes, les plus fortes échappent à cette ignominie, la masse redeviendra nécessairement ce que le passé l'a connue: «chair à souffrir ou chair à plaisir», comme vous le dites; et, pour la honte de l'humanité, la femme ne sera plus (tranchons le mot) qu'une lamentable femelle» (p. 300, 301).

Și mai departe (p. 312), autorul feminismului adogă :

«L'union libre est un principe d'avilissement. Dépourvue de toute garantie légale à l'encontre de son compagnon, la femme retombera misérablement sous la main de l'homme. Loin d'affranchir le sexe faible, l'abolition du mariage ne peut manquer de l'asservir aux appétits et aux brutalités du sexe fort. L'histoire atteste que plus l'idéal conjugal s'abaisse, plus la condition de la femme s'aggrave; que plus l'amour se dégrade, plus la femme déchoit. La passion émancipée, c'est l'indépendance dans l'abjection. Dieu garde la femme d'une si lamentable extrémité! La civilisation elle-même risquerait d'en périr. Car, là où la femme n'est point respectée, il est impossible que l'humanité soit respectable. Le moyen le plus efficace de perfectionner l'homme, c'est d'ennoblir et d'exalter la femme, etc.» (p. 312).

Am reproduș anume aceste frumoase cuvinte ale tânărului profesor de la Rennes, pentru că nu se poate apăra în termeni mai calduși și mai elocinți în același timp frumoasa și nobila instituție a căsătoriei, care, orî cât s'ar dice și orî cât s'ar face, va rămâne, spre onoarea neamului omenesc, pururea în picioare, pentru a protesta în contra unor teorii stranie și vătămătoare. Este, în adevăr, știut că cauza cea dintâi a degradării bărbatului este înjosirea și desprețuirea femeii. Pretutindeni unde bărbatul a degradat femeea, dice savantul profesor Paul Gide⁽¹³⁾, el s'a degradat însuși; pretutindeni unde el a tăgăduit drepturile femeii, el a pierdut însuși propriile sale drepturi. Ast-fel, în țările în care femeea e tratată ca sclavă, bărbatul a pierdut sentimentul și până și noțiunea libertății. Așa, în țările orientale, unde domnește poligamia, și care, după observația lui Montesquieu, sunt adevărata patrie a despotismului, femeea aparține bărbatului, ear bărbatul, la rândul lui, aparține și el despotului.

(13) *Étude sur la condition privée de la femme, Introduction*, p. 6 (ed. a 2-a, 1885).

Stăpân absolut al femeii, el devine sclav îndată ce a pășit pragul haremului. Acolo unde femeia 'și-a păstrat neatârarea, însă 'și-a pierdut pudorea, unde licența moravurilor și ușurința desparteniilor au necinstit căsătoria, s'a vădut disparând simțul demnității personale atât la cetățean cât și la omul privat, și corupțiunea, ascunsă mai întâi în sinul familiilor, lăundu-se din ce în ce asupra întregului corp social. Pretutindeni, din contra, unde Constituțiile au asigurat femeii capacitatea, și demnitatea morală, s'a vădut înflorind ca pe un pământ roditor virtuțile casnice și virtuțile cetățenești, libertățile omului privat și libertățile cetățeanului!

O altă chestiune pe care autorul feminismului o atinge în treacăt pentru a constata inferioritatea legii actuale, este chestiunea dolului în materie de căsătorie și a seducțiunii.

Eată ce scrieam, în această privință, sunt acum aproape două-deci de ani, în primul volum al Comentariilor de drept civil, partea II-a, p. 48.

Seducțiunea nu mai este astăzi un viciu al consimțământului, cu toate că după Pothier, călăuzul obicinuit al compilatorilor napoleoniani, seducțiunea nu este mai puțin contrară libertății consimțământului de cât violența⁽¹⁴⁾. Mai mult încă, corupțiunea unei copile, chiar minoară, nu cade sub scutul legii penale, de câte-ori este un fapt izolat; pentru a constitui un delict, ea cată să fie un obicei, o profesiune (art. 267 C. penal).

Făgăduințele de căsătorie neproducând nici un efect, nimic mai ușor de cât de a amăgi prin ast-fel de manopere neertate pe o tânără copilă, și a o asvârli apoi în uliță, unde ea va fi prada miseriei și a prostituției. Ear, dacă într'o bună dimineată, această nenorocită simte tresărind în sinul ei fructul crimenului, eată două victime în loc de una. Copii fără părinți, ființe nevinovate, cari n'ați cerut a veni în această păcătoasă lume, ce soartă oare vă așteaptă? Pruncuciderea și lepădarea vă amerință din primele momente când ați deschis ochii la lumină. Mergeți la cea dintâi Curte cu jurați și luați cea dintâi pruncucigașă. Știți pentru ce această nenorocită 'și-a omorât copilul, astupându-i gura cu peteci?... Nu din furie, nici din egoism, ci de rușine, de miserie și de desperare. Adevăratul culpabil este deci nelegiuitul care a abusat de tinerețele ei; și cu toate acestea, legea nu numai că-l absolve, dar nici nu permite măcar de a-l arăta cu degetul. S'a dis că temerea scandalului a oprit pe legiuitor; dar nepedepsirea dolului nu este ea oare mult mai scandaloasă?... *Dura lex, sed lex!*

Am îmbătrânit cu condeiul în mână, și recetind

aceste rânduri după atâta timp, găsim și astăzi că legea e nedreaptă.

Trecând la cercetarea paternității, d-l Turgeon se rădică cu drept cuvânt contra textului care o oprește, și cere desființarea acestui principiu odios. El ne arată că nașterile nelegitime variază în Franția, pe fie-care an, de la 70000 până la 75000⁽¹⁵⁾.

Eată cum el se exprimă în această privință:

«Lorsque le père refuse de se faire connaître, il faut le démasquer. Bien qu'il soit louable d'ouvrir largement les crèches et les refuges aux nourrissons délaissés, la justice exige que les intéressés puissent se retourner préalablement contre le coupable auteur de cette misère, pour le contraindre au devoir d'assistance et d'éducation qu'il déserte lâchement. C'est surtout à l'enfant, que le poids de la bâtardise écrase, qu'il importe d'accorder le droit de réclamer son père. Et à défaut de la mère, disparue, morte ou empêchée, il appartient à l'État, investi de la tutelle des enfants abandonnés, de rechercher ou de poursuivre, en leur nom, le père naturel qui se cache et se dérobe à ses obligations. L'immunité, dont celui-ci jouit dans notre société, est un scandale et un fléau. Toute société est mal constituée qui énerve et affaiblit le sentiment de la responsabilité, en empêchant que l'acte accompli au préjudice d'autrui se retourne un jour contre son auteur. Jamais une conscience droite n'admettra qu'on sacrifie à l'impunité d'un malhonnête homme, l'intérêt et l'avenir de ses deux victimes, le droit de la mère et celui de l'enfant» (p. 390, 391).

În adevăr, după părerea aproape unanimă a autorilor, legea care oprește, în principiu, cercetarea paternității, este nedreaptă și chiar barbară și inumană, pentru că, pe de o parte, ea înlesnește seducțiunea și imoralitatea, ear pe de alta, nesocotește dreptul copilului și dreptul mamei. Asemenea lege este în contradicție cu conștiința neamului omenesc, dice proiectul de lege, prezentat Senatului francez la 1878 pentru desființarea art. 340 din Codul civil (307 din Codul român).

Unii comentatori se încearcă a justifica asemenea asprime a legii prin împrejurarea că paternitatea este îndoelnică și nu poate fi dovedită de cât prin presumpțiuni, susținând că o atare acțiune ar expune ordinea publică la pericole iminente, din cauza scandalului și desordinei ce ea ar produce în societate.

Obiecțiunea pare a fi serioasă la prima vedere, dar totuși este lipsită de temei. În adevăr, paternitatea naturală rezultă din două împrejurări, relațiunile intime într'un bărbat și o femeie, și nașterea unui copil din aceste relațiuni. Toată

⁽¹⁴⁾ Pothier, *Marriage*, VI, 228, p. 101, ed. Bugnet.

⁽¹⁵⁾ În cât privește statistica din țara noastră, ea devine de asemenea îngrijitoare. Vezi articolul d-lui M. A. Beșteley, publicat în *Dreptul* din 16 Decembrie 1901, No. 83.

lumea recunoaște că faptul relațiilor este lesne de stabilit; rămâne numai să se constate dacă aceste relațiuni au dat naștere unui copil, ceea-ce, dic autorii, nu se poate dovedi în mod direct. Dar, dacă paternitatea este o taină nepătrunsă a naturei, aceasta este adevărat și pentru copilul născut din căsătorie; și cu toate acestea, asemenea copil are de tată pe bărbat. De unde rezultă această paternitate? Dintr'o presumpție legală: femeia măritată este presupusă credincioasă bărbatului său, pe când femeia nemăritată nu se bucură de aceeași presumpție. Și tocmai aici legea păcătuște și este nedreaptă. În adevăr, nu legătura căsătoriei face pe femei a fi o soție și o mamă onestă, ci respectul de sine și sentimentul datoriei sale. Pentru ce dar credința și virtutea să existe numai în căsătorie? Pentru ce femeia, care nu s'a conformat convențiilor sociale, să fie atât de lovită în onoarea ei, pe când experiența de toate zilele ne dovedește că sunt și femei nemăritate care cunosc și practică morala, virtutea și abnegațiunea. Așa dar, drept vorbind, nu vedem pentru ce s'ar face o deosebire între femeia măritată și aceea nemăritată. Dar cu chipul acesta, concubinagiul va fi pus pe aceeași treaptă cu căsătoria, și ast-fel, în loc de a se înfrânge desordinea și imoralitatea, li se va da din contra o primă de incurajare. Nică de cum! Presumpția de care se bucură femeia măritată este absolută, și bărbatul o poate dărâma numai în cazuri foarte rare și anume determinate de lege, pe când, din contra, bărbatul care se va vedea urmărit spre a fi declarat tatăl firească a unui copil, va putea în tot-d'a-una și prin ori-ce soi de mijloace să dovedească că femeia cu care a stat în relațiuni nu i-a păstrat credința, în care caz judecătorul, suveran apreciator al faptelor, va fi în totdeauna liber de a respinge acțiunea, și nu se va găsi judecător, ori cât de neexperient ar fi, care să declare pe un bărbat tatăl copilului, atunci când ar avea vre-o umbră de îndoială asupra moralității și purtărilor mamei. Și apoi, pentru mai multă siguranță, s'ar putea permite cercetarea paternității numai sub condițiunea de a produce un început de probă scrisă de la pretinsul tată, de a avea în favoarea sa o posesiune de stat constantă, sau presumpțiuni grave, care ar face admisibilă proba testimonială, etc. (16). Cât despre scandalul ce necontestat este că ar produce, câte odată, asemenea procese, el ar deveni aproape nesimțitor, dacă s'ar declara ședințele secrete, ca și în materie de despărțenie. În Codul Calimach, cercetarea paternității era admisă, do-

vada putându-se face prin ori-ce soi de mijloace, și copilul natural simplu, adică care nu era nici adulterin, nici incestuos, era chemat la moștenirea tatălui său firească, chiar în concurență cu copiii legiuți (art. 944). Ei bine, să spue bătrânii jurisconsulți și magistrați ai Moldovei, dacă își aduc aminte de scandalurile de altă dată.

Nimene nu contestă că s'ar putea întâmpla și abusuri. Sunt, în adevăr, femei nerușinate, care speculând cu onoarea persoanelor, ar arunca paternitatea asupra unui nevinovat, numai pentru că el ar avea o poziție mai bună în societate. Dar, asemenea abusuri, care ar fi lesne de reprimat prin pedepse și condamnări la daune interese, la care ar fi supuse plângerile calomnioase, nu sunt încă de ajuns pentru a închide calea tuturor femeilor înșelate și tuturor copiilor nenorociți.

Dacă temerea scandalului ar fi un argument serios, atunci ar trebui să ștergem din Cod acțiunea în despărțenie și în tăgăduire de paternitate pentru adulteriu, acțiunea în anularea căsătoriei pentru bigamie, sau înrudire în gradul oprit, și câte altele. Va să dică nu temerea scandalului a oprit pe legiutor, ci mai mult ideile false ale primului consul Bonaparte, care din general de odată se vede improvisat legiutor. «Statul, dice el, n'are interes ca filiațiunea copiilor naturali să fie constatată». Dar de unde și până unde interesul Statului este el mai presus de cât dreptul copilului. Dacă este ceva care trebuie să se aibă în vedere în asemenea materie este tocmai dreptul copilului, dreptul de a fi crescut, dreptul de a fi hrănit, dreptul de a avea un nume și o familie, dreptul de a nu fi prada miseriei și a prostituției, dreptul în fine, de a fi un om, ear nu un paria în societate! Și apoi, chiar Statul este interesat a nu avea vagabonți și peritori de foame, căci statistica dovedește, că cei mai mulți din aceste nenorocite ființe putrețesc în temniță.

Așa dar, justiția și umanitatea cer ca ori-ce copil să aibă o familie, să aibă un tată care să-l crească și să-l hrănească. Cercetarea paternității trebuie deci să fie permisă, după cum era altă dată în Moldova, în vechia jurisprudență a Franței și în dreptul intermediar, după cum este și astăzi în Anglia, în America, în Austria (17), în Ger-

(17) Eată cum se exprimă art. 163 din Codul austriac: «Este presupus tatăl copilului acela care, după modul stabilit de legile de procedură, este dovedit că a locuit cu mama unui copil în cele șase luni cel puțin și în cele de ce luni cel mult, care au precedat momentul nașterii, sau acela care mărturisește asemenea fapt chiar în mod extra-judiciar». «*Wer auf eine in der Gerichtsordnung vorgeschriebene Art überwiesen wird, dass er der Mutter eines Kindes innerhalb des Zeitraumes beigeohnt habe, von welchem bis zu ihrer Entbindung nicht weniger als sechs, nicht mehr als zehn Monate verstrichen sind; oder, wer dieses auch nur ausser*

(16) Cpr. art. 135 Cod. spaniol și art. 130 Cod. portughez, citate în fraza nota 21.

mania⁽¹⁸⁾, în Elveția în mare parte⁽¹⁹⁾, în Spania (art. 135 Cod civil din 1889), în Portugalia (art. 130 Cod civ. din 1867)⁽²⁰⁾, în Norvegia, etc.

Prin urmare, să ne unim cu toții, și profesori, oratori, publiciști, jurisconsulți, autori dramatici, să luptăm cu pana și cu cuvântul întru apărarea acestei idei, nădăjduind că într'un viitor mai mult sau mai puțin apropiat, se va șterge din Codul civil o dispoziție care este o adevărată pată și care, în secolul actual, constituie o crimă de lèse-umanità !

Aceste sunt observațiile ce ne-a sugerat frumoasa carte a d-lui Turgeon. Nu ne-am putut împiedica de a cita textual câte-va rânduri din opera sa, aceasta fiind mijlocul cel mai bun de a da cetitorilor o slabă idee despre modul cum el atinge și rezolvă chestiunile sociale cele mai arătoarele, și despre stilul său elegant și viguros, care ar fi pierdut mult în traducere. Ne-am unit cu multe din părerile sale; nu le-am putut însă admite pe toate. În orî-ce caz, cetitorul ne va erta dacă am lungit din cale afară această dare de samă, dându-i o proporție care întrece limitele unui articol obicinuit, căci vina nu este a noastră, ci a autorului feminismului, care ne-a sedus prin însemnătatea subiectului și modul fermecător cu care el a știut să-l trateze.

D. Alexandresco

Gericht gesteht, von dem wird vermuthet, dass er das Kind erzeugt habe. S'a decis că, în Austria, paternitatea naturală poate fi dovedită chiar prin jurământ. Vezi monografia noastră din *Revista de drept și sociologie*, anul IV (1902), No. 1, p. 3, nota 1.

⁽¹⁸⁾ Eată cum se exprimă art. 1717 din noul Cod german: «Se consideră ca tată a unui copil nelegitim acela care a locuit cu mama lui în timpul concepțiunei, afară de cazul când și un alt bărbat ar fi locuit în acel timp cu dînsa; locuirea în comun nu va fi, cu toate acestea, luată în considerație, dacă, după împrejurări, este învederat cu neputință ca copilul să fie opera acestei locuiri în comun». «*Als Vater des unehelichen Kindes gilt, wer der Mutter innerhalb der Empfängniszeit beigeohnt hat, es sei denn, dass auch ein Anderer ihr innerhalb dieser Zeit beigeohnt hat. Eine Beiwohnung bleibt jedoch ausser Betracht, wenn es den Umständen nach offenbar unmöglich ist, dass die Mutter das Kind aus dieser Beiwohnung empfangen hat*».

⁽¹⁹⁾ Vezi de exemplu art. 697 urm. din Codul Cantonului Zurich din 1887 (tradus de savantul profesor Er. Lehr), etc.

⁽²⁰⁾ Atât Codul spaniol (art. 135) cât și acel portughez (art. 130), prin excepție, admit cercetarea paternității când există un act scris în care tatăl a recunoscut în mod expres paternitatea sa, sau când copilul are o posesiune de stat de copil natural a aceluia ce el urmărește ca atare.—Cât pentru Codul italian, el reproduce fără nici o schimbare Codul francez (art. 189). «*Le indagini sulla paternità, dice acest text, non sono ammesse, fuorchè nei casi di ratto o di stupro violento, quando il tempo di essi risponda a quello del concepimento*».

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, Secția I

Audiența de la 21 Noembrie 1900

Președenția D-lui C. C. S T E F Ă N E S C U, Consilier

Ion Jocu cu G. G. Vlădău

Competință. — Defăimare în fals. — Nepronunțarea instanței criminale asupra falșului. — Competința instanței civile de a proceda la verificarea de scripturi. — (Art. 171 din Pr. civilă).

Când un act a fost declarat în fals, instanța civilă este competentă a proceda la verificarea de scripturi, când se constată că actul defăimat în fals, fiind trimis procurorului acesta l'a înapoiat instanței civile, pe motiv că nu s'a dovedit falșul, fără ca jurisdicțiunea criminală să fi procedat la examinarea actului defăimat în fals și să fi declarat că nu este falș.

Decisiunea 400/900.—Casată sentința tribunalului Muscel cu No. 38/900, după recursul făcut de Ion Jocu în proces cu I. G. Vlădău.

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut de d. consilier Al. Gianni;

Pe d. avocat Chiru din partea recurentului în desvoltarea motivelor de casare; și

Pe d. avocat Poni din partea intimatului în combatere.

Delibernd,

Asupra motivului III de casare invocat:

«Exces de putere și violarea art. 170 din Codul pr. civilă, căci în fața actelor ce am produs urma să se procedă la verificarea scripturilor, lucru ce nu s'a făcut și prin urmare s'a înlăturat mijlocul prin care se putea stabili veritatea în specie».

Având în vedere sentința supusă recursului din care rezultă că Ion Jocu, recurentul de azi, cerend executarea a două acte de creanță ale debitorului său G. G. Vlădău, acesta a făcut contestație la judele ocolului Câmpulung, contra executarei, susținend că a achitat suma datorită și în dovedire a prezentat două chitanțe descărcătoare ale creditorului Ion Jocu; că creditorul a declarat false aceste chitanțe și judele de ocol trimetend aceste chitanțe parchetului local, procurorul le-a înapoiat cu adresa No. 2854/99, motivând că falșul declarat nu s'a dovedit. În urmă, judecându-se contestațiunea, Ion Jocu a stăruit în declarațiunea sa că acele chitanțe sunt false și a cerut tribunalului a se face verificarea lor, prezentând și acte de comparațiune; că tribunalul îi respinge această cerere și admite ca bune aceste chitanțe, întemeindu-se pe simpla adresă a procurorului că falșul nu s'a dovedit;

Considerând că din această adresă nu rezultă altceva de cât că nu s'a dat urmare pe cale criminală a acțiunei de falș pornită contra prevenitului, dar nici cum că jurisdicțiunea criminală ar fi procedat la examinarea acestor chitanțe și le-ar fi găsit că nu sunt false și prin urmare cestiunea de a se ști dacă acele chitanțe erau false sau adevărate a rămas nejudecată; că dar, când în urma înapoerii de către procuror a acelor chitanțe la instanțele civile, recurentul de azi a persistat în declarațiunea sa, că ele erau false, nemaî fiind loc a se trimite cestiunea la criminală, instanța civilă era competentă, în virtutea art. 171 din Procedura civilă, a proceda la verificarea de scripturi;

Considerând că tribunalul nefăcend aceasta a violat sus citatul articol de lege și deci motivul este fondat.

Pentru aceste motive. Curtea, casează, etc.

CURTEA DE APEL DIN CRAIOVA, Secția II

Audiența de la 12 Noembrie 1901

Președenția d-lui C. D. BILDIRESCU, Președinte

Ana Iosef Istrate cu Sandu Popescu și Costică N. Petrescu

Încheierea No. 2572/901.

Poprire.—Validare.—Apel.—Respingerea apelului ca nesustînut.—Opozițiune.—Dacă decisiile Curții de apel date în materie de validare de poprire sunt sau nu supuse opozițiunii.—(Art. 463 pr. civ.).

De și este adevărat că dupe art. 463 din Pr. civ., sentințele tribunalului, date în materie de poprire în mîna celor de al treilea, nu sunt supuse opoziției, însă întru cât prin citatul text de lege nu se prevede nimic în privința dreptului de opoziție asupra decisiilor Curților de apel, nu se poate, pe cale de analogie, să se poată lua asemenea drepturi cari, fiind de ordine publică, numai atunci se pierd, când legea le ia în mod formal.

De aci rezultă că în privința decisiunilor Curții în asemenea materie se aplică dreptul comun, și deci decisiile Curții de apel, date în materie de validare de poprire, sunt supuse opoziției.

S'a ascultat d-l avocat I. Peruianu, din partea intimatului Sandu Popescu, care ridică incidentul că dupe art. 463 din Pr. civilă, nu există drept de opoziție în materie de poprire în mîna celor de al treilea.

S'a ascultat d-l avocat N. Coandă, din partea opoziției Ana Iosef Istrate, în combaterea incidentului.

Intimatul Costică N. Petrescu a fost lipsă.

Curtea deliberând și în majoritate,

Avînd în vedere incidentul ridicat de d. Peruianu avocatul intimatului Sandu Popescu prin care tînde a se respinge ca inadmisibilă opoziția făcută de Ana Iosef Istrate, contra decisiunii civile a acestei Curți cu No. 46/901, de oare-ce după dispozițiunile art. 463 din Procedura civilă sentințele tribunalului prin care se validează sau se invalidează popririle în mîna celor de al treilea, nu sunt supuse opozițiunii și ca consecință nu sunt supuse opoziției nici decisiunile Curții prin care se respinge în lipsa părților apelurile făcute contra unor atări sentințe și decisiunea sus zisă este dată chiar în asemenea materie;

Considerînd că de și este adevărat că sentințele tribunalelor date în materie de poprire în mîna celor de al treilea, nu sunt supuse opozițiunii, însă întru cât prin citatul text de lege nimic nu se prevede în privința dreptului de opozițiunii asupra decisiunilor Curților de apel, și ast-fel dar pe cale de analogie nu se poate lua asemenea drepturi, cari fiind de ordine publică numai atunci se pierd când legea le ia în mod formal;

Că prin urmare în asemenea materie urmează a se aplica dreptul comun dupe care decisiunile Curții pronunțate în lipsa părților sunt supuse opozițiunii;

Că așa fiine decisiunea opozată este supusă opozițiunii și în acest caz, Curtea respinge incidentul ca nefondat;

Iar d. consilier Ath. Herescu a fost de următoarea părere:

Avînd în vedere incidentul ridicat de intimat prin care tînde a se se respinge ca inadmisibilă opoziția făcută de Ana Iosef Istrate, contra decisiunii civile a acestei Curți cu No. 46/901, de oare-ce după dispozițiunile art. 463 Procedura civilă, sentințele tribunalelor prin care se validează sau se invalidează popririle în mîna celor de al treilea nu sunt supuse opoziției, și ca

consecință nu sunt supuse opoziției nici decisiunile Curții;

Avînd în vedere că sub imperiul vechiului art. 463 din Procedura civilă s'a ivit în jurisprudență controversă asupra cestiunii de a se ști dacă în materii de poprire, termenul de apel este de două luni de la comunicare, adică termenul ordinar, sau termenul excepțional de o lună de la pronunțare, cum se urmează în materie de contestațiune, și s'a hotărît de unele instanțe judecătorești că termenul de apel din partea terțiului poprit este de o lună și că nu există drept de opoziție, de oare-ce, poprirea este o adevărată urmărire, și în asemenea caz împotrivirile la urmărirea sa contestațiunile sunt supuse în privința facerii apelului regulei din art. 402 procedura civilă;

Considerînd că legiuitorul când prin art. 463 din actuala procedura civilă a edictat regula că hotărîrea dată asupra validării este fără drept de opozițiune, supusă însă apelului în termen de o lună de la comunicare, a voit să tranșeze această controversă în sensul că asemenea hotărîri se dau fără drept de opoziție, fie la tribunal, fie la Curte, fiind-că altminterlea nu s'ar putea înțelege rațiunea pentru ce la prima instanță asemenea hotărîri se dau fără drept de opoziție, iar la Curte cu acest drept;

Că în ipotesa majorității ar trebui să decidem că legea a voit să considere poprirea nu ca un act de urmărire ci ca o acțiune pur ordinară, lucru ce nu reese nici din desbaterile parlamentare, nici din intențiunea legiuitorului, care din contră în vederea celerității ce comportă această materie, a asemănat procedura de validarea popririlor în mîna celor de al treilea cu procedura contestațiunii, și cum în materie de contestațiune nu se acordă părților dreptul de opoziție în apel, tot așa și în materie de poprire;

Căst-fel fiind calea opozițiunii ne fiind deschisă în contra hotărîrilor date asupra validării, cererea intimatului de a se declara ca inadmisibilă opozițiunea de față mi se pare întemeiată și sunt de părere a se admite;

S'a comunicat această dispoziție părților în ședință publică;

S'a constatat apoi că atât opoziția cât și apelul sunt făcute în termen;

D-l Coandă avocatul opoziției a cerut ca Curtea să ordone aducerea dosarului trib. Vâlcea cu No. 3576/98 de oare ce, are absolută necesitate de el în susținerea drepturilor clienței sale;

D-l Peruianu avocatul intimatului present s'a opus susținînd că procesul se poate înfățișa și fără ace dosar;

Curtea,

Apreciînd cererea opoziției o admite și dispune amânarea procesului la 21 Ianuarie 1902 pentru când se va cere tribunalului Vâlcea dosarul No. 3576/98, și va cita intimatul care a lipsit astăzi.

(ss) C. D. Bildirescu, G. Orman, I. Urdănanu, Ath. Herăscu, C. A. Mitescu.

grefier (s) M. Gr. Radianu

Observație.—Cred că opiniunea minorității Curței de Craiova este mai conformă principiilor și intențiunii legiuitorului, și iată pentru ce:

a) Majoritatea Curței face între tribunalul de prima instanță și tribunalul superior—Curtea—o distincțiune care nu trebuie făcută.

Curtea de apel este din punctul de vedere al organizării jurisdicțiunii și din toate punctele de vedere privitoare la funcționarea jurisdicțiunii, perfect identică cu tribunalul. Ca și tribunalul, Curtea e o jurisdicțiune ordinară, ca și tribunalul

are funcțiunea de jurisdicțiune contencioasă, grăcioasă și disciplinară.

Cap. II din procedura civilă este o confirmare netăgăduită a principiului de mai sus și consecința acestei principii este că rânduilele prescrise de legiuitor pentru instanța inferioară—tribunalul—sunt aplicabile și instanței superioare—Curtea.

Aceasta o spune hotărît art. 333 din procedura civilă: «Toate cele-lalte rânduile prescrise pentru tribunalele de întâia instanță se vor aplica și la Curți».

Nu e nevoie prin urmare ca legiuitorul să spună la fie-care pas că cea-ce a prescris pentru tribunalul inferior, trebuie să se aplice și la tribunalul superior, căci aceasta rezultă, cum ziceam, din principiile care guvernă organizarea judecătorească, din texte pozitive de lege.

Când însă legiuitorul voeste să se abată de la acest principiu, atunci numai, e nevoie s'o spună formal, cum face bunioara în art. 244 din Codul civil care zice că despărțenia se va judeca în apel de urgență, prin deosebire de cea ce se face la tribunal.

Cum argumentează majoritatea Curței de Craiova? Curtea zice: Art. 463 din procedură vorbește numai de sentințele tribunalului nu însă și de decisiunile Curților de apel, deci nu e aplicabil Curților de apel.

Iată o teorie care ar putea duce la consecințe curioase; de exemplu: art. 95 din procedură zice că «tribunalul va căuta prin întrebări puse părților, să deslușească punctele nebanuite ale pricinii»; art. 145 din procedură zice: grefierii tribunalului și portăreii pot fi condamnați etc.

Aceste două articole nu vorbesc de Curțile de apel, urmează oare să zicem că Curtea nu poate pune întrebări părților sau că grefierii Curței nu pot fi condamnați în cazul prevăzut de art. 145?

Dar, mi se va zice poate că cuvântul «tribunal» e un termen generic, aplicabil tuturor instanțelor judecătorești, deci și Curților. Atunci ași întreba: termenul «hotărîre» din art. 463 nu e un termen generic aplicabil tuturor hotărîrilor judecătorești?

S'ar putea susține bunioară că decisiunile Curților de apel în materie de perimare sunt susceptibile de opozițiune pentru că art. 257 al. 7 din procedură zice: «Hotărîrea de primire sau respingere a cererii de perimare se va da fără drept de opoziție» și nu vorbește nimic de decisiuni?

O asemenea discuțiune de cuvinte e de prisos.

b) Teoria majorității Curței ne duce la o consecință juridică anormală, aceea de a considera poprirea ca un act de urmărire supus unei proceduri excepționale, derogând de la dreptul comun, în ceea ce privește pe tribunal și ca o acțiune

ordinară supusă regulilor de drept comun, în ceea ce privește pe Curte; or. expunerea de motive a d-lui Ministru de justiție și desbaterile parlamentare—cum foarte bine o spune minoritatea Curței—dovedesc că legiuitorul din 1900 n'a comis un asemenea păcat.

Vorbind despre modificarea adusă art. 463 expunerea de motive zice: Prin adăogirea dispoziției finale, am tăiat controversa privitoare la dreptul de opoziție în materie de poprire astfel că nevenind popritorul nu se desființează poprirea, dar se respinge cererea de validare⁽¹⁾.

În desbaterile Senatului⁽²⁾ la discuțiunea art. 463, d-l Em. Porumbaru exprimând părerea că ar fi bine să nu se suprimă dreptul de opoziție în materie de poprire, d-l Ministru de justiție răspunde astfel: «Procedura de validare asemănându-se cu procedura contestației, după cum terțiului care face contestație la urmărire nu l se recunoaște dreptul de opoziție, tot așa nu e nici o rațiune ca să se reserve acest drept terțiului poprit».

Ce rezultă de aci?

Rezultă că legiuitorul a voit să facă două lucruri:

1. Să asigure «celeritatea judecăței pe calea aducerei la îndeplinire a hotărîrilor».

2. Să curme controversa ce exista și înaintea primelor instanțe și înaintea instanțelor de apel, dacă sentințele tribunalelor sau decisiunile Curților în materie de poprire sunt sau nu susceptibile de opozițiune.

În acest scop legiuitorul asimilează poprirea cu contestația și, afară numai dacă nu se va susține că și în materie de contestație, decisiunile Curților de apel sunt susceptibile de opozițiune, nu ved cum rezultatul acestei asimilări ar duce la o manifestă desasimilare.

Iată pentru ce cred, după cum ziceam la început, că opiniunea minorității Curței de Craiova este mai conformă principiilor și intențiunei legiuitorului.

Em. M. Dan.
Advocat

⁽¹⁾ Expunerea de motive a d-lui Ministru de justiție, întrebuintează exact aceiași termeni când e vorba de contestații: «Prin partea finală a art. 400 și prin noua redacțiune a art. 402 am tăiat controversa privitoare la dreptul de opoziție în materie de contestații, etc.

⁽²⁾ Ședința de la 12 Febr. 900, Monit. Of. N. 270/900.

INFORMAȚIUNI

În numărul de Joi 31 Ianuarie a. c., vom publica continuarea studiului făcut de d-l Em. M. Dan asupra modificării legii de organizare judecătorească.

BIBLIOGRAFIE

Anunțăm cu plăcere că volumul VII, cuprindând teoria probelor, de d-l

DIM. ALEXANDRESCO

este gata, și că această lucrare cunoscută de mult publicului juridic, și așteptată de unii cu o legitimă nerăbdare, s'a dat la broșat. Pe la începutul lunii Februarie, cel târziu, ea va fi distribuită abonaților.